

ANKNYTNINGENS BETYDELSE FÖR TRYGGHET

– EN STUDIE OM FÖRSKOLLÄRARENS SYN PÅ
BARNENS ANKNYTNING I FÖRSKOLAN

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Maria Liljebjörn
Jennie Andersson

2016-FÖRSK-K05

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskollärarytbildning för pedagogiskt verksamma 210 hp

Svensk titel: Anknytningens betydelse för trygghet - En studie om förskollärares syn på barns anknytning i förskolan

Engelsk titel: Importance of attachment - A study of preschool teacher's view of children's attachment in preschool.

Utgivningsår: 2016

Författare: Maria Liljebjörn, Jennie Andersson

Handledare: Kristina Bartley

Examinator: Marie Hjalmarsson

Nyckelord: anknytning, anknytningsteori, förskola, pedagog, trygghet

Sammanfattning

Inledning

Den teoretiska utgångspunkten i vår studie är Bowlbys anknytningsteori som tillsammans med aktuell forskning påvisar att de barn som har en trygg anknytning utvecklas bättre både kognitivt och känslomässigt. För att förskolan ska erbjuda en god kvalitet är det därför av stor vikt att det finns kunskap om anknytningens betydelse hos pedagoger i förskolan samt att de arbetar för att vara trygga anknytningspersoner och skapa nära relationer med barnen.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om betydelsen av barns anknytningsprocesser i förskolan.

Metod

I vår studie har vi använt oss av en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer. Vi intervjuade sammanlagt sex förskollärare som alla har en lång erfarenhet av arbete på förskola. Genom analys och bearbetning av vårt insamlade material diskuterade vi gemensamt fram ett resultat.

Resultat

Resultatet visade att förskollärarna hade en hög medvetenhet om anknytningens betydelse för barns trygghet samt om vikten av sina egna roller som kompletterande anknytningspersoner. Trots att vårt resultat påvisar att det inte alltid finns optimala förutsättningar för en god anknytning, såsom hög personaltäthet och kontinuitet i personalgruppen, kompenseras detta till viss del av förskollärarnas förhållningssätt och kompetens.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	- 1 -
1.1 Syfte	- 1 -
1.1.1 Frågeställningar	- 1 -
1.2 Begreppsdefinitioner	- 2 -
1.2.1 Anknytning och anknytningsprocess	- 2 -
1.2.2 Anknytningsmönster och anknytningsystem	- 2 -
1.2.3 Anknytningsperson	- 2 -
2 Bakgrund och tidigare forskning.....	- 2 -
2.1 Anknytningens betydelse för barns trygghet.....	- 2 -
2.2 Pedagogen som anknytningsperson	- 3 -
2.3 Förutsättningar för en god anknytning i förskolan.....	- 4 -
2.3.1 Inskolning	- 5 -
2.4 Vad säger styrdokumentet?	- 5 -
3 Teori	- 6 -
3.1 Anknytningsteorins början	- 6 -
3.4 Trygg bas och säker hamn	- 7 -
3.5 Inre arbetsmodeller	- 7 -
3.6 Olika typer av anknytningsmönster	- 7 -
4 Metod	- 8 -
4.1 Kvalitativ metod.....	- 8 -
4.2 Urval	- 8 -
4.3 Genomförande.....	- 9 -
4.4 Reliabilitet och validitet	- 9 -
4.5 Etiska principer	- 10 -
4.6 Analys/bearbetning	- 10 -
5 Resultat.....	- 11 -
5.1 Trygghet som bas.....	- 11 -
5.2 Att vara en kompletterande anknytningsperson i förskolan.....	- 12 -
5.3 Förutsättningar för en trygg anknytning	- 14 -
6 Resultatdiskussion	- 16 -
6.1 Trygghet som bas.....	- 16 -
6.2 Att vara en kompletterande anknytningsperson i förskolan.....	- 17 -
6.3 Förutsättningar för en trygg anknytning	- 19 -
6.4 Metoddiskussion	- 20 -
6.5 Didaktiska konsekvenser.....	- 21 -

1 Inledning

Vi vill undersöka vad anknytning innebär för pedagoger i förskolan samt vilka förutsättningar och svårigheter som upplevs i arbetet med barns anknytningsprocesser och hur de ser sig själva som anknytningspersoner. Enligt anknytningsteorin föds människan med ett behov att knyta intima känslomässiga band till särskilda personer i sin närhet (Bowlby 2010). Att som pedagog ha kunskap kring barns anknytning är av stor vikt då många barn redan från ett års ålder spenderar mycket tid på förskolan då föräldrarna arbetar, det är viktigt att förskolan är en verksamhet av god kvalitet och med kompetent personal. För att barnen ska ha goda förutsättningar och ha en trygg och givande vistelse i förskolan krävs det att pedagogerna lyckas skapa nära relationer och vara trygga anknytningspersoner, trygghet är en grundläggande förutsättning för utveckling och lärande. Killén (2014, s. 31) beskriver att de bästa förutsättningarna för att utvecklas både kognitivt och emotionellt är en trygg anknytning. Barnpsykiatrikern Magnus Kihlbom skriver i en artikel i läkartidningen 2004 om att förutsättningarna inte finns i förskolans verksamhet för att möta och tillgodose barns olika behov i deras utveckling, han menar på att kvaliteten i förskolan är undermålig. Han belyser också vikten av att de första levnadsåren har avgörande betydelse för den psykiska hälsan på lång sikt. "De första årens utveckling är bred, oerhört snabb och mycket ömtålig. I hjärnan sker per tidsenhet fler förändringar än någonsin senare" (Kihlbom 2004). Även läroplanen för förskolan beskriver vikten av en trygg omsorg:

Förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet (Lpfö98 rev. 2010, s.5).

Vi upplever dock att det i den reviderade läroplanen läggs mer fokus på barns lärande inom exempelvis språk och matematik medan anknytning, trygghet och omsorg inte får lika mycket utrymme. Detta är en av anledningarna till att vi ville undersöka hur pedagoger i förskolan förhåller sig till ämnet samt hur de arbetar med barns anknytning i den dagliga verksamheten. Vi anser att ämnet är mycket relevant för alla som arbetar inom förskolan för att kunna utveckla en medvetenhet kring arbetet med barns anknytning som gynnar barnens lustfyllda lärande.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka förskollärares uppfattningar om betydelsen av barns anknytningsprocesser i förskolan.

1.1.1 Frågeställningar

- Hur beskriver pedagoger anknytningens betydelse i förskolan?
- Hur ser pedagogerna på sin egen roll som anknytningspersoner?
- Vilka förutsättningar och svårigheter upplever pedagoger att de möter i arbetet med barns anknytningsprocesser?

1.2 Begreppsdefinitioner

Nedan kommer vi kortfattat att förklara några centrala begrepp inom anknytningsteorin som vi kommer att utgå ifrån i denna uppsats.

1.2.1 Anknytning och anknytningsprocess

Begreppet anknytning är den svenska översättningen av det engelska begreppet attachment. John Bowlby är grundaren till anknytningsteorin och den första att använda begreppet anknytning som en beskrivning av relationen mellan barn och förälder. Bowlby beskrev anknytningen som en process när barnet försöker få kontakt med en annan person som finns tillgänglig för de behov det ger uttryck för. Enligt anknytningsteorin har människan i sin natur ett behov av att knyta intima känslomässiga band till särskilda personer från det att de föds. Genom föräldrarnas respons på de signaler som barnet sänder ut skapar de ett anknytningsmönster som kommer att ha en stor betydelse för barnets fortsatta utveckling. Om barnet inte får sina behov tillfredsställda kommer deras känsloliv att påverkas negativt i framtiden (Bowlby 2010, s. 48-53).

1.2.2 Anknytningsmönster och anknytningssystem

Det anknytningsmönster som barnen har med sig kan vara utifrån en trygg eller otrygg anknytning och blir utgångspunkten i hur de ser på sig själva i relation till andra. Barnet har ett anknytningssystem som slås på om de känner oro eller trötthet, det innebär att barnet endast kan fokusera på att finna sin trygga bas, vilket gör att möjligheten till att koncentrera sig eller fokusera på något annat är otänkbart. Det är när tillgången till den trygga basen upplevs tillgänglig vid behov som barnet börjar utforska, då slås anknytningssystemet av och utforskandesystemet slås på (Broberg, Hagström & Broberg 2012, ss. 19-21).

1.2.3 Anknytningsperson

John Bowlby belyser att alla barn söker en vårdnadshavare som sin *primära* anknytningsperson och denna kommer lägga grunden för barnets senare nära känslomässiga relationer. Över tid kommer barnet utveckla nya och fler relationer till andra människor i sin omgivning och dessa kallar man för *sekundära* anknytningspersoner (Killén 2014, s. 64-68). Broberg, Hagström och Broberg (2012) menar att under dagen i förskolan fungerar pedagogerna som ersättningspersoner för föräldrarna och blir därför den viktigaste tryggheten för barnen under dagen.

2 Bakgrund och tidigare forskning

I detta avsnitt kommer vi presentera tidigare och aktuell forskning kring anknytning och anknytningsteorin.

2.1 Anknytningens betydelse för barns trygghet

Alla barn knyter an till sina omsorgspersoner oavsett hur de behandlas, det handlar om barnens behov av trygghet, tröst och beskydd och hur dessa behov blir tillgodosedda. Hur behoven möts upp av föräldrar och andra vuxna i barnens omgivning avgör om barnets anknytning blir trygg eller otrygg (Broberg 2008).

Bowlby (2010) menar att ett barn behöver utforska och undersöka sin omvärld för att kunna utvecklas inom alla områden. För att kunna göra det på ett fördelaktigt sätt för barnet krävs en trygg anknytning som innebär att barnet känner sig säker på tillgången till sin anknytningsperson i sitt utforskande av sin omvärld, barnet kan då växla mellan sitt

anknytningssystem och utforskandesystem och finna en balans mellan anknytning och utforskande på ett fördelaktigt sätt. I en otrygg anknytning finns en osäkerhet i att få sina behov tillgodosedda av anknytningspersonen. Kihlbom (2009, s. 39) påvisar att en undermålig anknytning leder till otrygghet och förhöjd stressnivå hos barnen som kan hämma dem både utvecklingsmässigt och känslomässigt.

Broberg, Hagström och Broberg (2012, ss. 52-53) beskriver ett barns trygga anknytning som ett osynligt gummiband mellan barn och anknytningsperson som gör det möjligt för barnet att tryggt pendla mellan sin trygga bas och sitt utforskande. Om barnet har en avsaknad av en trygg bas så kan det innebära att barnet hämmas i sin utveckling då det blir oroligt och inte lika nyfiket, konsekvenserna leder inte bara till en försenad utveckling utan också en svårighet i att bygga relationer och känna tillit till människor i sin omgivning (Bowlby 2010).

Niss (2009, s. 19) belyser att ett av förskolans viktigaste och mest betydelsefulla uppdrag är att få barnen att känna sig trygga, det gör man genom att skapa goda relationer mellan både barn och vuxna och mellan barn och barn. Det anknytningsmönster som barnet har med sig är det mönster som barnen kommer att basera sina förväntningar på hur de kommer att bemötas av andra vuxna i sin omgivning, detta kommer att ha betydelse för hur samspelet mellan barn och förskollärare kommer att bli (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 280).

Comodari (2013) påvisar i sin studie ett tydligt samband mellan barn med otryggt anknytningsmönster och framtida inlärningssvårigheter. De barn som hade en trygg anknytning uppvisade bättre resultat inom olika ämnen såsom språk och matematik. Den språkliga uppfattningen som är av stor betydelse för den framtida läs- och skrivinlärningen visade sig vara relaterat till kvaliteten på anknytningen. Även i den sociala och känslomässiga utvecklingen upptäcktes ett samband, de barnen med trygg anknytning visade sig ha en bättre självkänsla och social kompetens.

2.2 Pedagogen som anknytningsperson

Killén (2014, ss. 15-16) belyser att det inte är endast föräldrarna som är viktiga för barnen när de ska bygga upp sina anknytningsmönster utan även andra omsorgsgivare. Förskolepersonal har en stor betydelse då många barn redan från ett års ålder tillbringar mycket tid i förskolan. Personalen på förskolan fungerar som en kompletterande/sekundär anknytningsperson vilket innebär att de är närvarande i många av de situationer som uppstår under en dag där barn reagerar känslomässigt och det är när situationer uppstår som de behöver hjälp med att förstå det som händer, detta ställer stora krav på förskolepersonalens kunskap om barns samspel och anknytning i sin relation till barnen.

Broberg, Hagström och Broberg (2012) beskriver anknytningens roll för barns utveckling och lärande utifrån Bowlbys anknytningsteori. Författarna belyser vikten av att pedagoger i förskolan kan lära sig känna igen barns olika anknytningsmönster och att de är känslomässigt tillgängliga och lyhörda för barnens trygghetsbehov. Då ges barnen möjlighet att få den trygga bas de behöver utgå ifrån för att utforska sin omvärld. Detta gäller inte minst de barn som av olika anledningar inte fått den trygga anknytningen med sig hemifrån, här kan pedagoger som anknytningsperson få en avgörande betydelse för barnets fortsatta utveckling (Hagström 2010).

Kihlbom (2009, ss.13-15) menar att tryggheten på förskolan ligger mycket i välkända vuxna och dess kompetens samt att de som arbetar i barngruppen med barnen ska orka ge dem närhet, uppmuntran och stöd i samspel med andra. Som förskollärare är det viktigt att ha ett

engagemang, kontinuerligt vara på plats och att ha förmågan att tolka barnens signaler om hur de mår och vad de behöver. Det innebär att förskollärare behöver vara stabila vuxna som är lyhörda och flexibla. Personalens egna anknytningsmönster har betydelse för hur de möter barnen och dess behov, detta blir grunden för relationen mellan barn och pedagog på förskolan (Kihlbom 2009).

I sin observationsstudie framhäver Cugmas (2011) sambandet mellan barns anknytning till pedagogerna på förskolan och barnets sociala kompetens i leken med andra barn. Barnens kognitiva och sociala lekbeteende såsom samspel, personlighet och egenskaper observerades i den fria leken. Resultatet påvisade att de barn som hade en nära relation och en trygg anknytning till minst en pedagog oftare lekte lekar i samspel med andra barn såsom olika rollekar. Barnen som lekte dessa sociala lekar utvecklade vidare egenskaper som omtänksamhet, intelligens, de kunde uttrycka mer positiva känslor, de blev mer sällskapliga och aktiva samt visade mindre osäkerhet och rädsla.

Hagström (2010) beskriver i sin avhandling ett projekt där utsatta barn med en otrygg anknytning till sina vårdnadshavare erbjöds extra stöd i form av kompletterande anknytningspersoner i förskolan. I projektet som varade under tre år fick pedagogerna kontinuerlig utbildning och handledning i ämnet samt tid till reflektion och diskussion. De deltagande barnen var tydligt försenade i sin utveckling och visade inget intresse av socialt samspel med vuxna eller andra barn. Syftet med projektet var att pedagogerna skulle arbeta med att skapa en trygg relation till barnen under en längre tid samt att studera och utvärdera pedagogernas egen utveckling i relation till fortbildningen i ämnet. Resultatet visar att pedagogernas utbildning kring barns anknytning var av stor betydelse. Studien visade att de barn som deltog i projektet efterhand lyckades bygga upp en tillit till pedagogen och visade senare en god utveckling i det sociala samspelet med både vuxna och barn.

2.3 Förutsättningar för en god anknytning i förskolan

Enligt Kihlbom (2009, s. 131) visar en mängd forskning att en god kvalitet i förskolan får betydande effekter i barns senare utveckling, inom exempelvis koncentrationsförmåga samt bättre språklig och kognitiv förmåga. Författaren skiljer på två olika typer av förutsättningar för god kvalitet, *processfaktorer* och *strukturella faktorer*. Kvalitativa processfaktorer är exempelvis pedagogernas förhållningssätt samt kvaliteten i samspelet mellan barn och pedagoger. De strukturella faktorerna är reglerbara och kan vara faktorer så som gruppstorlek, personaltäthet eller personalens utbildning och kompetens. De två faktorerna står i stark relation till varandra, exempelvis är personaltätheten av avgörande betydelse för en god kvalitet och möjlighet att skapa trygga anknytningsrelationer.

För att barn på förskolan ska ges tid och möjlighet att knyta an till pedagogerna krävs det en hög personaltäthet och relativt små barngrupper. Skolverkets nya riktlinjer för barngruppers storlek är sex till tolv för barn mellan ett och tre år och nio till 15 barn för åldrarna fyra till fem år. De yngsta barnen har ett stort behov av omsorg och trygghet, Skolverket menar att det finns stöd i aktuell forskning för att tryggheten påverkas om barnen tvingas ha för många relationer till andra vuxna och barn (Skolverket 2016). Även Kihlbom (2009, ss. 39-40) menar att det är direkt skadligt för de yngsta barnen med alltför många kontakter. Han menar också att det visat sig att barnens vistelsetider på förskolan generellt har ökat. Då de yngre barnen inte har samma tidsuppfattning som de äldre ökar risken för bli förhöjd stressnivå samt ökad risk för infektioner.

Broberg, Hagström och Broberg (2012, ss. 201-203) framhåller den fysiska miljöns betydelse för barnens känsla av trygghet på förskolan. Lokalerna bör vara utformade så att framförallt de yngre barnen kan få möjlighet att leka avskilt i mindre grupper. Det är dessutom viktigt att de kan känna av de vuxnas närvaro vilket är svårt i alltför stora rum som blir svåra att överblicka. En tydlig dagsrytm med återkommande rutiner bidrar också till att skapa trygghet, då det underlättar för barnen att få en överblick hur dagen på förskolan ser ut.

2.3.1 Inskolning

Inskolning på förskolan innebär att barn möter andra barn och vuxna i en för dem ny miljö (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 149). Under inskolningen läggs grunden till barnens möjlighet att få en trygg vistelse på förskolan. Den *traditionella inskolningen* varar vanligtvis två- till tre veckor, föräldern är med på förskolan de första dagarna och lämnar sedan över barnet successivt till pedagogerna. En del förskolor använder sig av en så kallad *föräldraaktiv inskolning* där föräldern är med på förskolan under tre hela dagar, efter dessa dagar betraktas barnet som inskolat och lämnas på förskolan. Då denna metod är relativt ny har det inte gjorts mycket forskning, Liefvendahl (2010) påvisar dock i sin avhandling att de barn som hade haft en föräldraaktiv inskolning visade starka reaktioner vid separation från föräldern även efter en längre tid på förskolan. Resultatet av hennes undersökning påvisar att en föräldraaktiv inskolning inte är det mest fördelaktiga utifrån ett anknytningsperspektiv. Fördelar med denna metod ansågs vara att den går fort samt att barn och föräldrar gemensamt lär känna verksamheten och pedagogerna, om föräldern är trygg speglas även detta av sig på barnet. Syftet med en inskolning är att barnet ska vänja sig vid den nya miljön, få möjlighet att knyta an till minst en pedagog samt vänja sig vid att separera från föräldrarna (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 149).

Niss (2009, ss. 25-27) belyser att för att barnen ska känna sig trygga och kunna skapa nya trygga anknytningar med personalen på förskolan krävs det att inskolningen får ta tid och att det finns en god relation och ett gott samarbete med föräldrarna. Hon poängterar att inskolningen ska ske gradvis med de yngre barnen då deras tidsperspektiv skiljer sig ifrån de äldre barnens.

2.4 Vad säger styrdokumentet?

Läroplanen för förskolan reviderades 2010. Denna nya revidering har en stark ämnesdidaktisk inriktning men belyser även vikten av omsorg och trygghet.

I läroplanen står det beskrivet: "Omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande ska prägla arbetet i förskolan. Hänsyn ska tas till barnens olika förutsättningar och behov" (Lpfö98, rev. 2010, s. 5).

Det finns även andra delar i läroplanen som kan kopplas till anknytningsteorin som exempelvis vikten av att det finns en samverkan med föräldrar som innebär att förskolan ska verka för att skapa en god relation till föräldrarna och vara ett komplement till hemmet samt att förskolläraren ansvarar för att både barn och föräldrar ska få en god inskolning på förskolan (Lpfö98, rev. 2010, s. 13).

Barns inflytande och delaktighet får också stort utrymme i styrdokumentet samt att barn ska få möjligheten att utvecklas i sociala situationer. Miljön i förskolan ska utformas på ett sätt som främjar barnens utveckling utifrån deras behov, intressen och förutsättningar samt att förskolläraren förhållningssätt ska vara stimulerande, lustfyllt, lyhört och respektfullt och

uppmuntra till utveckling och lärande på alla plan. Förskolläraren ska också ansvara för att tillhandahålla en god omsorg och trygghet (Lpfö98, rev. 2010, ss. 11-12).

“Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, fostran och lärande bildar en helhet” (Lpfö98, rev. 2010, s. 5).

3 Teori

I vår undersökning utgår vi ifrån John Bowlbys anknytningsteori som handlar om barns känslomässiga relationer och dess betydelse för individens utveckling, eftersom pedagogers uppfattning om anknytningens betydelse i förskolan är i fokus i vårt arbete.

3.1 Anknytningsteorins början

John Bowlby som var läkare (barnpsykiater) och psykoanalytiker visade redan på 1930-talet ett intresse för sambandet mellan äldre barns emotionella problem och en avsaknad av anknytning under barnens tidiga levnadsår. På 1950-talet inledde John Bowlby ett samarbete med Mary Ainsworth som var utbildad psykolog i ett forskningsarbete kring barns anknytning. Gemensamt hade de sitt intresse kring vad som påverkade små barns utveckling mot hälsa respektive ohälsa och hur det påverkade dem genom livet. Ainsworth och Bowlbys kompletterade varandra då Bowlby i huvudsak hade intresse för anknytning som ett mänskligt fenomen, hade Ainsworth ett intresse för de individuella skillnaderna och gjorde Bowlby uppmärksam på att barn utvecklar olika anknytningsmönster till olika omsorgspersoner. (Bowlby) Ainsworth var den som introducerade begreppet *trygg bas* som är en av anknytningsteorins grundläggande byggestenar (Bowlby 2010).

Enligt Bowlby (2010) föds barnet med en drivkraft att knyta intima känslomässiga band till särskilda personer i sin omgivning. Alla barn utvecklar en anknytning utifrån de olika utvecklingsstadier som ett barn ska genomgå i en viss ordning oberoende ålder. Dessa stadier beskriver Broberg (2008) utifrån Bowlbys (2010) teori med att det nyfödda barnet till en början använder sig av skriket som en signal för att få sina behov tillfredsställda, det är till en början endast genom känslomässiga uttryck som barnet kan kommunicera med sin förälder. Vid två månaders ålder infinner sig det första stadiet som innebär att barnet visar ett intresse och ger en positiv respons till de som interagerar med dem och de låter sig tas om hand av olika personer i omsorgssituationer. Efter ytterligare två månader infinner sig det andra stadiet och nu visar barnet tydligt vilka de föredrar att vara med framför andra. Barnet är nu mer selektivt när det kommer till vem som får byta blöja och trösta om barnet är ledset. Bowlby (2010, s. 147) belyser att dessa signaler är viktiga även för föräldrarna för att de ska känna sig utvalda och inte bara är den som ska ge mat och beskydd utan även ta ansvar för att hjälpa barnet att reglera sina känslor. Vid cirka sju månaders ålder börjar barnen protestera starkt när de skiljs från föräldrarna, vilket inte har visat sig så tydligt tidigare. Det kan bli svårt att lämna barnen för andra att ta hand om även om det är närstående personer som barnet är bekant med sedan tidigare. Vid nio till tio månaders ålder när de flesta barn börjar krypa eller gå kan de själva distansera sig från föräldrarna och ta egna initiativ till kontakt. Barnets anknytningssystem slås på eller av beroende på vilka situationer som uppstår (Bowlby 2010, ss. 146-148). När barnet känner att föräldern är på ett tryggt avstånd kan barnet verka oberoende av den vuxnas närvaro men om det kommer in en främmande person i rummet eller om föräldern väljer att lämna rummet som barnet är i slås anknytningssystemet på och barnet söker då närhet till föräldern, detta visar på att barnet har utvecklat en anknytning. Efter att detta nästan reflexmässiga beteende hos barnet har nått sin kulmen utvecklas barnets

kognitiva förmåga mer och mer, barnet får då i samband med detta fler möjligheter att hantera separationer och möten med andra människor. Detta innebär dock inte att barnen slutar att regera vid separationer men styrkan i deras reaktioner tenderar att avta. Deras känslighet för separationer kommer dock att hålla i sig i några år framöver och då särskilt om den sträcker sig över en längre tid och beroende på om barnet ses efter av en främmande eller för dem känd person (Broberg 2008, ss. 18-20; Bowlby 2010, ss. 146-148). Bowlby (2010 s. 147) beskriver att det är först när ett barn med en trygg anknytning är två och ett halvt år som den är redo att öka distansen och förlänga tiden ifrån sin primära trygghet, vilket helst ska ske gradvis från halva till hela dagar. Ett barn som känner trygghet vågar lämna sin anknytningsperson för att utforska sin närmiljö, om barnet upplever fara eller blir oroligt söker barnet efter närhet, barnet har sitt utforskandesystem påslaget när de vet var den trygga basen befinner sig och behöver då inte använda sig av sitt anknytningssystem. Detta kallas för att utforska från en trygg bas (Bowlby 2010, s. 146-147).

3.4 Trygg bas och säker hamn

Enligt Bowlby (2010 ss. 33-34) är närhet minst lika viktigt som basbehoven för att överleva. Hans anknytningsteori bygger på att de primära omsorgspersonerna som i de flesta fall är föräldrarna ska fungera som en *trygg bas* och *säker hamn för barnet*. Att vara en trygg bas innebär att man som förälder finns tillgänglig och beredd att aktivt ingripa om det behövs, detta krävs för att barnet ska våga utforska, den trygga basen är den person dit barnet kan återvända för att få både känslomässig och fysisk näring. Med en säker hamn menas att det ska finnas en säker tillgång till en trygg person att återvända till om utforskandet av omvärlden känns otrygg.

3.5 Inre arbetsmodeller

Bowlby (2010) beskriver en arbetsmodell som barnet bygger upp i sitt inre utifrån sina erfarenheter av anknytning och anknytningspersoner och dess relation till dem som en inre arbetsmodell. Denna modell blir utgångspunkten utifrån vad de kommer att förvänta sig i mötet med nya människor. Om barnet har med sig en trygg anknytning förväntar de sig att den nya anknytningspersonen ska vara tillmötesgående i deras känslomässiga behov, medan ett barn som har en modell av otrygg anknytning förväntar sig det motsatta. Dessa modeller kommer att ligga till grund för hur de skapar känslomässiga relationer till andra människor som de möter genom livet, barnet skapar en föreställning av sig själv i relation till andra. Bowlby (2010, ss. 158-159) beskriver resultatet av en undersökning som gjordes med intervjuer av mödrar, den relation de själva beskrev sig ha haft till sina vårdnadshavare under barndomen stämde överens med det anknytningsmönster som nu fanns mellan modern och hennes egna barn.

3.6 Olika typer av anknytningsmönster

Anknytning är något som utvecklas under barnens första levnadsår. Det finns olika typer av anknytning och vilken typ av anknytningsmönster barnen utvecklar är beroende på hur de tolkar sin omvärld. Med en *trygg anknytning* menas att barnen har tillgång till en anknytningsperson som har varit lyhörd och gett positiv respons på barnens behov. Barnet har upplevt trygghet hos den här personen när de känt sig hotat eller på något sätt upplevt fara eller stress. En *otrygg anknytning* kan visa sig på många sätt men gemensamt är att barnet inte upplever att det finns en person som är känslomässigt tillgänglig eller lyhörd för de behov de uttrycker (Bowlby 2010). Bowlbys kollega Mary Ainsworth gjorde ett test för att kunna mäta

samspelet mellan barn och förälder och se barns olika anknytningsbeteende, detta test kom att kallas för *främmandesituationen*. Det var ett test där hon observerade hur barn i ett till två och ett halvt års ålder reagerade och agerade i mötet med en främmande person i samband med att de separerades ifrån föräldern. Hon iordningställde en miljö för barnet som uppmuntrade till utforskande i form av exempelvis leksaker, detta för att locka barnet att lämna sin trygga bas. Ainsworth kunde utifrån främmandesituationer se vilket anknytningsbeteende barnen uppvisade vid både separation och återförening med sin förälder. Hon delade upp dem i tre olika kategorier av anknytningsbeteende utifrån det barnen visade. En var en *otrygg/ambivalent anknytning* som visade att barnet var osäker på om och hur föräldern skulle agera på de signaler som de sände ut, dessa barn söker ständigt kontakt med föräldern och upplevs som gnälliga och oroliga. Intresse för utforskande hos dessa barn visade sig vara i stort sett obefintlig. En annan är en *otrygg/undvikande anknytning* där barnet inte använder föräldern som sin trygga bas utan barnet undviker kontakt med föräldern då det finns en rädsla för att bli avvisat, de håller sina känslomässiga behov för sig själva. Nästa är en *trygg anknytning* där barnet har en balans mellan anknytning och utforskande. Dessa barn är säkra på sin tillgång av en trygg bas och de får sina känslomässiga behov tillfredställda, under 1980 talet kompletterades beskrivningen av anknytningsbeteende av en av Ainsworth medarbetare med en *desorienterad anknytning* där barnet visar på en rädsla för föräldrarnas oförutsägbarhet, dessa barn hittar strategier som stänger av deras anknytningssystem vilket gör det svårt för dessa barn att skapa ett anknytningsmönster (Broberg 2010, ss. 139-145).

4 Metod

I metodavsnittet redogör vi för vårt metodval samt urvalet av respondenter i vår studie. Vidare följer en redogörelse för hur studien genomfördes samt de etiska principer vi utgått ifrån.

4.1 Kvalitativ metod

I vetenskapliga undersökningar finns det två olika huvudinriktningar, positivism och hermeneutik. Om man använder sig av kvantitativa metoder som exempelvis enkät hör detta till positivismen som har sitt ursprung i naturvetenskapen. Positivism brukar kallas sökandet efter absolut kunskap, här kan man få närmast exakta resultat i sin undersökning. När man istället vill få en förståelse för sitt undersökningsområde samt känna in och tolka sitt resultat väljer man fördelaktigt en kvalitativ metod med hermeneutisk inriktning (Thurén 2014, s. 103). Eftersom syftet med vår undersökning är att få en förståelse för pedagogers tankar och upplevelser kring barns anknytningsprocesser, valde vi en kvalitativ undersökning i form av intervju för att få svar på våra frågor. En kvalitativ metod är fördelaktigt att använda sig av när man vill få förståelse för hur människor tänker och resonerar, frågorna är ofta raka och tydliga och man får mestadels svar som är utförliga och kärnfulla (Trost 2010, s. 25). Vårt syfte var att undersöka hur pedagoger beskriver anknytningens betydelse, enligt Kihlström (2012, s. 48) liknar en kvalitativ intervju ett allmänt samtal om ett specifikt ämne. Om vi hade haft mer tid till förfogande diskuterade vi även att använda oss av observation som metod för att fördjupa vår studie.

4.2 Urval

Det är pedagogernas uppfattning, medvetenhet och erfarenhet kring barns anknytningsprocesser som ligger till grund för vår undersökning. Vi valde att intervjua utbildade förskollärare med längre erfarenhet av arbete i barngrupp för att få så breda svar som möjligt samt olika erfarenheter och upplevelser av ämnet. När vi gjorde vårt urval

använde vi oss av ett s.k. bekvämlighetsurval som innebär att man letar upp människor i sin närhet som stämmer in på de kriterier man önskar. Enligt Trost (2005, s. 120) är detta ett urval som är en praktisk och vanlig metod i kvalitativa studier. Vi intervjuade sammanlagt sex förskollärare som arbetar på två olika förskolor i vår närhet. Vi har valt att kalla respondenterna Mia, Lotta, Eva, Lisa, Emma och Anna. De har alla lång erfarenhet av yrket och har arbetat mer än tio år som förskollärare.

Nedan presenteras respondenternas fiktiva namn, ålder och aktuell barngrupp.

Mia, 42 år, arbetar i barngrupp 1-6 år.

Lotta, 36, arbetar i barngrupp 1-6 år.

Eva, 32, arbetar i barngrupp 1-3 år.

Lisa, 37, arbetar i barngrupp 1-3.

Emma, 50, arbetar i barngrupp 3-6.

Anna, 47, arbetar i barngrupp 3-6.

4.3 Genomförande

När vårt syfte med studien stod klart, formulerades intervjufrågor som vi ansåg relevanta för undersökningen. För att ta reda på om frågorna skulle ge oss den information vi önskade genomförde vi först en provintervju på en kollega som är förskollärare. Detta gav oss möjlighet att justera och formulera om vissa av våra frågor. Vi kunde också förbereda oss bättre på vilka följdfrågor som kunde bli aktuella för att få så utförliga svar som möjligt utifrån vårt syfte. Enligt Kihlström (2012, s. 49) är det betydelsefullt att planera sin intervju noggrant för att skapa en medvetenhet och förförståelse för vad syftet är med intervjuerna, vad det är man vill ta reda på.

Vi kontaktade förskolecheferna på de aktuella förskolorna för att sedan muntligen fråga de förskollärare vi valt om de var intresserade av att delta i vår studie. Vi lämnade också över vårt missivbrev med information om syfte, metod samt Vetenskapsrådets etiska regler. Vi valde att göra semistrukturerade intervjuer vilket innebär att frågorna är specificerade men kan anpassas och utvecklas under intervjuens gång. Kihlström (2012, s. 51) påvisar vikten av att inte bli störda under intervjun, detta var något vi tänkte på när vi valde plats för våra intervjuer. Vi bestämde därefter tid för intervjuer med våra respondenter, vi beräknade att det skulle ta cirka 30 minuter. Intervjuerna genomfördes på två olika förskolor i olika städer. Med respondenternas tillstånd valde vi att förutom anteckningar använda oss av inspelningsfunktionen på mobiltelefonen. Kihlström (2012, s. 51) belyser att det är fördelaktigt att spela in intervjun, detta för att inte missa några viktiga detaljer som man kan förbise med endast papper och penna. Hon menar dessutom att det är lättare att leda samtalet vidare eftersom du kan vara mer aktiv som lyssnare, du får möjlighet att läsa av respondenternas kroppsspråk och ansiktsuttryck samt möjlighet att utvärdera din egen insats efteråt. Vi valde att dela upp intervjuerna, vi gjorde tre intervjuer var och de tog mellan 25-40 min vardera, vi satt i ett rum där vi visste att vi inte blev störda.

4.4 Reliabilitet och validitet

Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén (2014, s. 51) menar att det är nödvändigt att samla in en tillräcklig mängd data för att kunna analysera, dra tillförlitliga slutsatser och få en hög *reliabilitet* i studien. I vår studie intervjuade vi sex förskollärare, om vi hade ökat antalet respondenter skulle vi fått en få högre reliabilitet. För att analysen ska bli tillförlitlig är det

också av betydelse att vi inte har förutfattade meningar om resultatet, när vi bearbetar materialet ska vår egen kunskap inom ämnet inte på något sätt påverka analysen. Thurén (2014, s. 26) påvisar att en hög reliabilitet innebär att andra ska kunna göra om samma undersökning och komma fram till ett liknande resultat.

Validitet i undersökningen betyder att vi verkligen mäter det som vi har för avsikt att mäta, vårt syfte med studien, och därmed ställer relevanta och lämpliga frågor i våra intervjuer (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén 2014, s. 53). Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer som gav oss möjlighet att få öppna svar samt att kunna ställa följdfrågor för att få så utförlig information som möjligt i förhållande till vårt syfte och våra frågeställningar. Vår pilotstudie gjorde att vi fick ytterligare möjlighet att fundera och diskutera över vilka frågor och följdfrågor vi ansåg relevanta i vår undersökning.

4.5 Etiska principer

I vår studie har vi följt individskyddskravets fyra huvudkrav i Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002). Nedan beskriver vi betydelsen av dessa närmare samt på vilket sätt vi arbetat för att uppnå dessa principer.

Informationskravet innebär att forskaren informerar respondenterna om studiens syfte, hur studien kommer att genomföras samt hur insamlade data kommer att användas. Vidare innebär det att respondenterna ska upplysas om att deltagandet är helt frivilligt. Vi informerade både muntligt samt i vårt missivbrev, respondenterna har även blivit upplysta om att de senare har möjlighet att ta del av den färdiga undersökningen om de så önskar.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna själva har rätt att bestämma över sin medverkan, på vilka villkor de deltar, forskaren ska inhämta deltagarens samtycke. Innan vi startade våra intervjuer informerade vi muntligt samt i vårt missivbrev att de när som helst har rätt avbryta intervjun eller sin medverkan. I de fall barn deltar i en studie behövs även samtycke från förälder eller vårdnadshavare, vilket dock inte var fallet i vår undersökning.

Konfidentialitetskravet innebär att alla berörda personer i studien ska vara anonyma. Deltagarna ges sekretess och ska inte kunna identifieras av obehöriga, alla personuppgifter ska också förvaras så att ingen utomstående kan få tillgång till dem. I vår studie är alla namn fingerade för att behålla anonymiteten på respondenterna. Vår insamlade data har också förvarats på ett säkert ställe.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet endast får användas i forskningsändamål. Respondenterna informerades om att samtliga anteckningar och ljudupptagningar endast kommer att användas i vår studie.

4.6 Analys/bearbetning

Efter att vi gjort våra intervjuer transkriberade vi vårt inspelade material var för sig. Därefter skapades ett helhetsintryck av vår insamlade data genom att vi sammanställde våra svar samt läste och lyssnade igenom dem flera gånger. Härifrån började vi gemensamt analysera och bearbeta vår data samt sortera den i olika kategorier genom att koda och hitta gemensamma beröringspunkter. Enligt Malmqvist (2012, s. 124) är det en effektiv form av analysarbete att först skaffa sig en helhetsbild av arbetet för att senare, genom att söka efter återkommande

begrepp eller uppgifter, hitta centrala teman. Under analysen kunde vi urskilja mönster samt likheter och skillnader som vi ansåg relevanta utifrån vårt syfte. De kategorier vi fann under vår bearbetning var trygghet som bas, pedagogens roll samt förutsättningar för en god anknytning, utifrån dessa kategorier utgick sedan vårt resultat och vår diskussion.

5 Resultat

I detta avsnitt kommer vi att presentera studiens resultat under relevanta rubriker. Syftet med vår studie var att, med utgångspunkt i anknytningsteorin, undersöka pedagogers uppfattningar om anknytningens betydelse för barns trygghet, samt hur de ser sig själva som anknytningspersoner och på vilket sätt de arbetar med detta.

5.1 Trygghet som bas

Det kan vara en svår uppgift som pedagog att uppmärksamma om barnen är trygga eller otrygga i sin anknytning då det kan visa sig på många olika sätt, detta var samtliga förskollärare vi intervjuade överens om. De ansåg dock att trots svårigheten med att se vilket anknytningsmönster barn har med sig upplever respondenterna att trygga barn är harmoniska, glada och nöjda samt att de tar kontakt med kompisar och pedagoger, de påvisar att de barn som är trygga inte är de barn som drar sig undan eller låter mest.

“Om man ser att ett barn går tillbaka med jämna mellanrum till den vuxna för att tanka trygghet och sen fortsätter att leka och visa intresse för de andra, då visar dom att de har den erfarenheten med sig.”(Lisa)

Lisa beskriver i citatet ovan att det går att uppmärksamma vilket anknytningsmönster barnen har med sig när de börjar på förskolan. Samtliga respondenter påvisar att det i de flesta fall är i det sociala samspelet som det går att upptäcka barns olika anknytningsmönster, hur de närmar sig andra barn och vuxna samt hur de samspekar. Anna och Eva betonar att de barn som uppfattas ha en otrygg anknytning hemifrån anses behöva mer hjälp och stöd av pedagogerna i det sociala samspelet med andra barn och vuxna. Lisa beskriver ett exempel på ett barn som ofta drog sig undan, om något annat barn närmade sig reagerade barnet ofta med att bita eller slåss. Detta såg Lisa som ett tecken på att barnet var otryggt. Respondenterna menar att om barnet har en trygg bas att återvända till vågar det oftast utforska, upptäcka och lära sig nya saker samt skapa nya relationer. Flera av pedagogerna menar att omsorgen är en förutsättning för att det överhuvudtaget ska ske något lärande, de benämner att anknytning är själva nyckeln till utveckling och lärande.

“Bara för att ett barn inte säger något och gör det som förväntas av dem innebär det inte att de är trygga.” (Lotta)

Lotta menar att man som pedagog måste vara lika uppmärksam på de barn som är tystlåtna och introverta och inte kräver så mycket uppmärksamhet som de mer utåtagerande barnen. Respondenterna framhäver också vikten av att se till varje barns behov av att känna tillit både till miljön och människorna på förskolan. Emma menar att ha en positiv inställning till barnet är en förutsättning för att stärka barnets självkänsla.

“Att känna sig trygg och bli lyssnad på av både vuxna och barn på förskolan är en förutsättning tror jag för att barnen ska tro på sig själva och

sin egen förmåga, kan man det så tror jag att man klarar det mesta i livet.” (Emma)

I citatet ovan belyser Emma vikten av en trygg bas, med en god självkänsla ges optimala förutsättningar för utforskande och lärande. Respondenterna beskriver att man som pedagog bör vara närvarande, lyhörd och intresserad i mötet med barnen för att de ska känna sig trygga. Eva, Lisa, Emma och Lotta nämner att de upplever att föräldrarnas arbetssituation har förändrats under senare år, barnen börjar redan från det att de fyller ett och är oftast hela dagar på förskolan. Därför tror de att förskolans roll är mer betydelsefull än någonsin och ett viktigt komplement till hemmet. Mia har funderingar på att en del barn börjar för tidigt på förskolan för ha att ha med sig ett anknytningsmönster att utgå ifrån i sitt samspel med andra:

“Jag tror att med tanke på att barn idag generellt lämnas på förskolan från det att de är ett år och att de ofta är hela dagar på förskolan så är förskolan och dess personal oerhört betydelsefull för att bygga vidare på barns tidigare anknytning, frågan är om de ens har med sig tillräcklig grund för att kunna skapa nya trygga relationer” (Mia).

Vad Mia uttrycker är att förskolan har en viktig roll i barns anknytning. samtidigt ifrågasätter hon om de yngsta barnen är redo att knyta an till personer utanför familjen, även Lisa och Emma talar om detta.

5.2 Att vara en kompletterande anknytningsperson i förskolan

Samtliga sex personer ansåg att skapa trygga relationer med barnen är ett av förskollärares viktigaste uppdrag, de framhäver också vikten av att barnen behöver trygga anknytningspersoner på förskolan. Anna, Lisa och Lotta menar att en förutsättning för att skapa trygghet är ett förhållningssätt där man som pedagog visar intresse, värme och respekt för barnet. Mia menar också att tydlighet är viktigt, tydliga gränser skapar tillit och trygghet för barnen. Anna beskriver att hon i sitt första möte med barnet håller en låg profil och till viss del väntar in att barnet ska närma sig henne medan Eva förbereder olika aktiviteter för att närma sig barnet och få dess uppmärksamhet.

“Att visa att du förstår att barnet är arg, ledsen eller glad. Det är viktigt att barnet känner att det är okej att visa olika känslor.” (Eva)

I citatet ovan uttrycker Eva att en empatisk förmåga hos pedagogen behövs för att kunna möta och bekräfta barnens olika känslor.

“Det är viktigt att visa intresse för barnet och bekräfta dess behov, vara öppen i sitt sätt att möta barnet. Att vara närvarande och gå ner på barnens nivå”. (Mia)

I citatet ovan påvisar Mia vikten av att kunna kommunicera med barnen utifrån deras ålder och mognad och vara lyhörda för det som barnen uttrycker. Alla barn har ännu inte ett utvecklat talspråk och måste därför hitta andra vägar att kommunicera såsom exempelvis kroppspråket.

Samtliga nämner att förutom att pedagoger bör vara engagerade, öppna och lyhörda för barnens behov anser respondenterna att utbildning i ämnet är av betydelse för att vara en god anknytningsperson.

“Självklart är det viktigt att vi som jobbar med barnen har utbildning för att kunna möta och ge barnen det som de behöver, det är också viktigt att vi pratar om detta och tar del av varandras erfarenheter och kunskap”. (Lisa)

Lisa menar att fortbildning, kontinuerliga diskussioner och utvärdering av det dagliga arbetet med barnen på förskolan är av stor betydelse för att kunna tillgodose barnens behov på bästa sätt samt att arbetslaget har en samsyn kring innebörden av begreppet anknytning.

“Har man inte kunskap eller erfarenhet om barns sätt att knyta an kan det kanske vara svårt att upptäcka vad som saknas i t.ex. barnets sociala samspel.” (Mia)

Även Mia styrker här att kunskap kring barns olika anknytningsmönster krävs för att kunna stödja barnen på bästa sätt i deras utveckling. Hon menar också att en kombination av teori och praktik är att föredra när man arbetar med barns anknytningsprocesser.

Det anses betydelsefullt av alla respondenterna att ha en förmåga att skapa goda relationer även till föräldrarna. Samverkan med föräldrar nämner Eva, Lisa och Anna är av stor vikt för att barnet ska känna sig trygg på förskolan.

“Är föräldrarna beredda att lämna sina barn till personer de inte känner? Föräldrarnas inställning är viktig och påverkar barnet. Därför är det alltid viktigt att jobba med både barn och föräldrar”. (Anna)

Anna belyser här att även föräldrarna behöver skolas in i verksamheten och att de behöver känna sig trygga med att lämna över sitt barn till en sekundär anknytningsperson. Anna betonar att hon är en anknytningsperson genom att fokusera även på föräldern, relationen mellan förälder och pedagog ger barnet positiva signaler. Mia anser som Anna att relationen till både barn och förälder är lika viktiga dock att fokus i första hand bör vara på barnet, hon menar att om föräldern märker att hon ger deras barn all uppmärksamhet känner de sig trygga. Lotta och Emma beskriver också att vikten av att anknytning måste få ta tid, samt att barnet måste få lov att “välja” anknytningsperson. Lotta menar att det därför kan vara bra om man är två som ansvarar för inskolningen.

“Det är viktigt att de hittar en vuxen de känner sig trygga hos. Det blir ju oftast med den ansvariga inskolningspedagogen, men inte alltid. Då är det viktigt att barnet får lov att vara med en pedagog som det väljer.” (Lotta)

Barnens delaktighet lyfts fram här, det är viktigt att lyssna på barnen och dess behov. Det upplevs som betydelsefullt att det finns möjlighet att knyta an till flera pedagoger på förskolan. Lisa påvisar att hon vid somliga inskolningstillfällen kan se att en förälder söker kontakt med någon av de övriga pedagogerna som inte ansvarar för själva inskolningen, detta är enligt Lisa helt i sin ordning eftersom föräldern söker trygghet med den pedagog man känner sig mest bekväm med. Anna däremot nämner att den pedagog som ansvarar för inskolningen av barnet är den pedagog som ska ha mest kontakt med föräldrarna.

5.3 Förutsättningar för en trygg anknytning

Det är under inskolningen som möjligheten att knyta an till en sekundär anknytningsperson upplevs som störst anser samtliga respondenter. Mia och Lotta beskriver inskolningen som en sårbar och avgörande tidpunkt för barnet när det ska knyta an till någon utanför familjen och vistas i en ny miljö för kanske första gången. Det första mötet med barn och föräldrar anses som betydelsefullt, samt att en trygg anknytning måste få ta tid. Lisa beskriver sin erfarenhet av olika inskolningar:

“Min erfarenhet är att ha inskolning under en längre tid är bättre för barnet, då det krävs tid för att knyta an och skapa varaktiga relationer. En inskolning som t.ex. tre dagars ger inte lika mycket utrymme för att möta och lyssna av barnens och dess behov.” (Lisa)

I citatet framkommer att det tar tid att bygga relationer och att Lisa är negativt inställd till föräldraaktiv inskolning. Lisa är den pedagog som har arbetat med olika sorters inskolningar men trots detta så beskriver även Mia, Lotta, Eva, Emma och Anna att de tror att en längre inskolning är det bästa för att skapa en trygg relation till barnen och dess föräldrar samt att en kortare, mer intensiv inskolning handlar snarare om att möta föräldrarnas behov än barnens.

Alla respondenter tar upp frågan om alltför stora barngrupper som en svårighet i arbetet med anknytning. Anna och Mia menar att anknytning kräver tid och upplever det som att tiden inte alltid räcker till alla barn under en dag på förskolan.

“De otrygga barnen hamnar i en mer utsatt situation och får inte den tid och uppmärksamhet de skulle behöva” (Mia)

Mia beskriver i citatet ovan att det är svårt att tillmötesgå alla barns behov i en stor barngrupp. Hon menar på att det inte finns tillräckligt med utrymme i verksamheten för de barn som behöver mer stöd. Även Lisa belyser att det är svårt att räkna till som vuxen och ge alla barn det de behöver. Lotta och Eva menar att det kan finnas risk för att de tysta barnen inte hinns med eller “glöms bort” i en stor barngrupp.

”Det hade varit kul att räkna ut hur många minuter som varje barn får varje dag, i positiv uppmärksamhet då. Hur mycket pratar vi med barnen egentligen?” (Lotta)

Lotta menar att det hade varit intressant att kartlägga barnen med hjälp av ett kontaktschema för att upptäcka hur mycket tid och uppmärksamhet barnen får varje dag.

“Jag resonerar som så att om de ska utvecklas på andra plan så ska det finnas en anknytning och de ska känna sig trygga. Att personalen på avdelningen är den samma och närvarande är också av stor vikt.” (Eva)

Eva lyfter här att kontinuitet i arbetslaget är viktigt i arbetet med barns anknytningsprocesser. Emma påpekar även att det är bra om man har samma vikarier som återkommer. Hon ger exempel på att på hennes förskola hade fyra olika vikarier under en tvåveckorsperiod, hon upplevde då att barnen blev oroliga och att många barn var ledsna och sökte trygghet hos henne.

“Det pratas om att barn är anpassningsbara, men om du har kunskap om anknytning vet du att det inte alltid är så. En del kanske helt enkelt “ger upp” att försöka knyta an till nya personer”.(Mia)

I citatet ovan nämner Mia vikten av kontinuitet i personalgruppen samt att kunskap om anknytning är betydelsefull.

Samtliga belyser att personaltäthet är en grundläggande förutsättning för att skapa trygga relationer med barnen. Lotta och Lisa anser att det är viktigare med färre barn i grupperna än att vara fler pedagoger, de menar att barnen inte klarar av att ha för många relationer. Mia och Eva belyser också vikten av att ha samma personal under en längre tid. Eva och Anna berättar att de brukar försöka att dela in barnen i mindre grupper för att kunna se och bekräfta varje individ och ge alla barnen möjlighet att synas och ta plats. Mia beskriver också att barnen får möjlighet att vara i mindre grupper även vid rutinsituationer under dagen och ger exempel på detta:

”På min förskola brukar vi pedagoger byta plats vid matborden varje månad, då ges alla barn en möjlighet att få en bra kontakt med alla pedagoger. Måltiden är en viktig pedagogisk situation där vi kan bygga upp sociala relationer, alla barn får möjlighet att höras i en mindre grupp. Vi tycker att det är viktigt att följa upp diskussioner med barnen. Att inte bryta upp för ofta, det gör vi så mycket ändå.”(Mia)

I citatet beskriver Mia vikten av kontinuitet samt att det under rutinsituationer ges goda möjligheter att samspela och samtala med barnen. Hon menar också att detta är ett sätt att arbeta mer långsiktigt med anknytning, det är viktigt att fortsätta arbeta med relationer även efter inskolningen. Emma belyser att genom att ha återkommande rutiner och en inbjudande miljö skapar man förutsättningar för barnens trygghet. Även Lotta och Anna påpekar vikten av att miljön på förskolan ska vara anpassad efter barnens behov, samt att den ska locka till lek och lärande. Mia, Lotta och Emma påpekar även att hallsituationen på morgonen är viktig, alla ska känna sig välkomna och få ett bra bemötande när man kommer till förskolan på morgonen. Anna beskriver att de varje morgon möter barnen i hallen, tar i hand och säger god morgon vilket hon upplever som en positiv start på dagen, det är ett sätt att se och bekräfta varje barn.

Anna, Lisa och Emma pratar om att den reviderade läroplanen för förskolan fokuserar mer på lärande än omsorg. Det ställs också större krav på att förskollärare ska arbeta med och ansvara för dokumentation samt systematiskt kvalitetsarbete som tar upp mycket tid.

“Jag tycker att läroplanen ger en stress som gör att man kan tappa fokus på viktigare områden. Ibland kan jag tycka att vi planerar och dokumenterar för mycket i verksamheten, det leder till stress och en känsla av misslyckande om vi inte uppfyller allt vi måste hela tiden. Då kanske vi inte ger barnen tid till de sociala lekarna och att bygga upp relationer. Det skulle behövas mer fokus på omsorg i läroplanen tycker jag.” (Anna)

Anna tycker att strävansmålen i läroplanen framhäver lärandet, hon menar att vikten av relationer och socialt samspel bör belysas mer. Hon anser också att verksamheten är för uppstyrd och att den fria leken inte får tillräckligt med utrymme. Lotta påpekar också att lärandesituationer inte är skilt från omsorg utan att dessa går hand i hand.

Trots att samtliga nämner att ett gemensamt synsätt kring ämnet i arbetslaget är en förutsättning för att barn ska känna sig trygga och få sina behov tillfredsställda upplever både Anna, Lotta och Eva att det inte finns tillräckligt med tid avsatt för detta.

“För att personalen ska kunna få en gemensam syn på anknytningens betydelse och för att kunna bygga upp gemensamma strategier är det viktigt att det finns en återkommande diskussion i arbetslaget”. (Eva)

Eva uttrycker att ämnet bör vara ett återkommande inslag i verksamhetens planering och utvärdering för att få en samsyn i personalgruppen. Det framkommer i våra intervjuer att samtliga anser att ämnet anknytning behöver lyftas fram mer i arbetslagen på förskolorna.

6 Resultatdiskussion

Nedan diskuteras vårt resultat i relation till frågeställningar samt teori och tidigare forskning i ämnet.

6.1 Trygghet som bas

I resultatet framkom det att samtliga pedagoger kunde finna vissa svårigheter med att upptäcka och avgöra om barn är trygga eller otrygga i sin anknytning när de börjar på förskolan. Det finns dock vissa situationer som samtliga nämner när det kommer till att uppmärksamma en otrygg eller trygg anknytning och det är i det sociala samspelet, hur barnen interagerar med varandra samt med andra vuxna i verksamheten. Detta stämmer bra överens med det som Broberg, Hagström och Broberg (2013, s. 280) beskriver, att den erfarenhet och det anknytningsmönster som barnen har med sig från tidigare är det mönster som barnen kommer att använda sig av när de skapar nya relationer. En pedagog beskriver ett sätt att uppmärksamma ett barn som har med sig ett tryggt anknytningsmönster och visar tillit till sin trygga bas. Detta visar på en god balans mellan utforskandesystem och anknytningssystem vilket enligt anknytningsteorin är de ultimata förutsättningarna för att barnet ska utvecklas på bästa sätt (Bowlby 2010). Det framkom att respondenternas tankar kring att uppmärksamma en otrygg anknytning kan vara att barnet drar sig undan, är oroligt och har svårt att visa känslor, ett annat sätt kan vara att barnet är aggressivt, utåtagerande och har svårt att kontrollera sin känslor. Förskollärarna menade att de barn som var blyga eller utåtagerande var de barn som hade med sig en otrygg anknytning. Våra tankar kring detta är att det kanske inte alltid behöver visa sig så tydligt i ytterligheter samt att det är viktigt att tänka på att dessa beteenden också kan ha helt andra orsaker. Enligt Bowlby (2010, ss. 152-154) kan otrygga barn även uppvisa en bild av sig själva som duktiga och samarbetsvilliga för att söka föräldrarnas bekräftelse. Han beskriver också hur barn med en otrygg, undvikande anknytning kan bete sig opersonligt, uttrycka sig formellt och se till att vara upptagen med olika aktiviteter för att undvika kontakt med förälder eller annan vuxen. Eftersom otrygg anknytning kan visa sig på många sätt kan det därför vara svårt att upptäcka och uppmärksamma. En pedagog beskriver en situation där ett barn bet både vuxna och barn på förskolan när de försökte närma sig och ta kontakt, detta ansåg hon var ett tydligt tecken på att barnet inte kände sig tryggt. Enligt Bowlby (2010, s. 153) kan en otrygg anknytning ge sig uttryck på flera olika sätt där det kan växla mellan förtrolighet och fientlighet vilket kan göra att barnet uppfattas som oberäknelig. Hur vi närmar oss ett barn som visar detta beteendet är avgörande för hur barnet kommer att känna tillit och utveckla nya relationer. Det gäller att hitta en balans mellan barnets behov och vad det har med sig för erfarenheter, har de en erfarenhet av att inte kunna lita på vuxna i sin omgivning är det denna inre arbetsmodell de har med sig (Bowlby 2010, ss. 152-153). Det är därför av stor betydelse att det finns en

medvetenhet och kunskap hos förskollärare om betydelsen av att barns inre arbetsmodeller kan se olika ut, för att kunna möta barnen utifrån deras förutsättningar.

För att förskolan ska vara en trygg plats för barnen krävs det närvarande och positiva pedagoger som tror på barnets egna förmågor menar Emma. Samtliga förskollärare anser att förskolan ska vara en plats där det finns tillgång till en både psykisk och fysisk stimulans för barnet att ta del av. Vi kan se att detta går i linje med anknytningsteorin där Bowlby (2010) beskriver att den fysiska närheten är lika avgörande som mat för att människan ska kunna överleva. Vi ser ett mönster i svaren att det anses som att otrygga och stressade barn inte tar till sig kunskap och nya erfarenheter på ett fördelaktigt sätt, de uttrycker att utveckling och lärande är beroende av att barnen har en känsla av trygghet på förskolan. I Commodaris (2010) studie visar det sig att barn som har en otrygg anknytning har det svårare att ta till sig kunskap samt att de får en lägre självkänsla och en sämre kvalitet i sociala relationer. En av respondenterna nämner att en bra självkänsla är utgångspunkten för en god livskvalitet och att vi som förskollärare kan göra skillnad genom att uppmuntra och bekräfta barnen.

Vi kan se att resultatet stämde bra överens med våra tankar om att pedagoger i förskolan har en stor medvetenhet kring betydelsen av att barnen känner trygghet i förskolans verksamhet och att trygghet är en grundläggande förutsättning för att barnet ska trivas, må bra och utvecklas på alla plan. En av respondenterna nämner att hon har funderingar kring om barnen är redo att börja på förskolan från ett års ålder och om de har med sig de grunder som behövs för att kunna skapa nya goda relationer till andra. Det finns en oro att barnen inte har skapat sig en tillräckligt utvecklad modell som de kan använda sig av. Vi tycker att detta är en relevant tanke då många barn börjar på förskolan i tidig ålder och har långa vistelsetider. Bowlby (2010, s. 147) påvisar att barn först närmare treårsåldern har utvecklat den kognitiva förmåga som krävs för att klara av att vara borta en hel dag från sina vårdnadshavare.

6.2 Att vara en kompletterande anknytningsperson i förskolan

Respondenterna framhävde att pedagogens förhållningssätt är avgörande för barns möjligheter till en trygg anknytning. Som pedagog är det viktigt att vara engagerad och lyhörd för barns behov samt att ha förmåga att tolka barnens olika signaler (Kihlbom 2009, ss. 13-15). Mia belyser vikten av att kunna kommunicera även med de barn som inte har något talspråk, detta är något som vi funderat kring. Att kunna läsa av och tolka barns olika signaler genom exempelvis kroppsspråk och ansiktsuttryck tror vi är av stor betydelse för barnets känsla av trygghet i relation till pedagogen. Vi har reflekterat kring i vilken utsträckning denna förmåga är relaterad till pedagogens egna anknytningsmönster och personlighet jämfört med utbildning och erfarenhet. Bowlby (2010) beskriver hur den modell man har med sig från sin uppväxt följer med in i vuxenlivet och påverkar hur man som vuxen kommer att reagera i relationer till andra, denna modell kvarstår även när de själva blir föräldrar och ska knyta an till sina egna barn. Kihlbom (2009) påvisar också att pedagogernas egna anknytningsmönster i stor utsträckning påverkar hur de själva kommer att bemöta barnen på förskolan. Ingen av respondenterna nämner dock att deras egna upplevelser och erfarenheter kan ha betydelse i mötet med barnen. Killén (2014, ss. 15-16) menar att barn behöver stöd och hjälp med att hantera sina känslor i olika situationer under dagen. Detta nämner Eva i sin intervju, hon menar att en av pedagogernas egenskaper bör vara att kunna se och bekräfta olika känslor och stötta barnen i det som de uttrycker.

Det visade sig i Cugmas (2011) studie att de barn som fick möjlighet att skapa nära och goda relationer till minst en pedagog på förskolan hade lättare att interagera med andra barn samt

att de också oftare lekte lekar där fler deltog. Det visade sig också att dessa barn visade mindre uttryck för osäkerhet och oftare tog initiativ till kontakt, de visade en bättre samarbetsförmåga och en väl utvecklad empatisk förmåga. Resultatet i Cugmas studie går helt i linje med varför förskollärarna ansåg att deras roll som sekundär anknytningsperson kunde ha stor betydelse för barnets framtid. Respondenterna hade dock lite olika förhållningssätt för att skapa en bra relation till barnen. Eva ansåg att aktivitet var det bästa sättet att nå fram till barnet och fånga dess uppmärksamhet medan Anna berättar att det gäller att vänta in barnet och låta barnet ta mest initiativ till kontakt. Vi har funderat kring detta och anser att en kombination av dessa förhållningssätt är att föredra då alla människor är olika, det är viktigt att se till varje individ och anpassa sitt bemötande efter det som barnet ger uttryck för. Läroplanen för förskolan styrker att pedagoger ska visa hänsyn, vara flexibla och se till varje barns olika behov (Lpfö98 rev. 2010, s. 5). Pedagogerna menar att planerade aktiviteter inte är det som är det viktigaste utan att de finns tillgängliga för barnen när de behöver dem. Det som de uttrycker stämmer bra överens med Bowlbys anknytningsteori om att den vuxna ska vara en *trygg bas*, vilket innebär att den vuxna ska uppmuntra, finnas till hands om det behövs samt att personen ingriper om det blir nödvändigt. Den vuxna ska också utgöra en *säker hamn* som innebär en person som barnen är trygga med och som de alltid kan gå till när behovet finns. Alla pedagoger menade att det är under inskolningen som grunden för en god anknytning mellan barn och pedagog läggs. Enligt pedagogerna är denna period inte bara ett tillfälle att knyta an till barnet utan även till föräldrarna. Att kunna skapa relationer och ha en bra samverkan med föräldrarna menar flera av respondenterna påverkar hur barnet kommer att knyta an till pedagogerna i förskolan, om föräldrarna är trygga speglar det av sig på barnen. Resultatet i vår studie visade även att om samtliga förskollärare ansåg att det första mötet med föräldrarna var viktigt var det endast en förskollärare som nämnde att även föräldrarna bör ha möjlighet att välja vem av pedagogerna de vill ha mest kontakt med för att de ska känna sig trygga med att lämna sitt barn på förskolan. En annan av respondenterna påvisar att den pedagog som ansvarar för inskolningen av barnet är den som har mest kontakt med föräldrarna. På ett sätt tycker vi att det är en självklarhet att tillgodose föräldrarnas behov för att de ska känna sig trygga med att lämna sitt barn på förskolan, på ett annat sätt tror vi att det kan finnas svårigheter med tanke på att pedagogerna har varierade arbetstider och att det kan bli en stor arbetsbelastning på några få i arbetslaget. Oavsett bör det finnas en tydlighet gentemot föräldrarna i att alla pedagoger gemensamt bär ansvaret och besitter kompetensen som krävs för att bemöta just deras barn. Vår uppfattning är att det är av största vikt att pedagogerna har tillit till varandra och har förmågan att kunna se professionellt på valet av den pedagog som föräldrarna visar mest förtroende för, att de inte är personliga. Vi kan se att det finns många fördelar med att arbeta i ett arbetslag där tillgången till flera pedagoger är större för både barn och föräldrar i jämförelse med till exempel skolan där det i vissa fall finns endast en ansvarig lärare. Niss (2009, s. 19) påvisar vikten av att en god relation mellan pedagog och förälder är en förutsättning för att barnet ska trivas på förskolan.

Ibland kan det hända att barnet har svårt att knyta an till ansvarspedagogen under en inskolning. Det framkom i studien att flera av förskollärarna tyckte att barnen då ska få möjlighet att välja en annan anknytningsperson och att det därför kan vara bra att vara två pedagoger som ansvarar för inskolningen. Detta kan också styrkas i läroplanen där det står att läsa om barns delaktighet, varje barn ska få sina åsikter respekterade och möjlighet att påverka sin situation (Lpfö-98, rev. 2010, s. 12). Även Niss (2009, s. 30) påvisar att det är bra om barnet har två anknytningspersoner tillgängliga under inskolningen, Hagström (2010) anser däremot att barnet bör knyta an till endast en person för att senare kunna skapa relationer till de andra pedagogerna. Vår uppfattning är att det ur ett anknytningsperspektiv

finns flera fördelar med att ha mer än en inskolningspedagog, exempelvis blir det mindre sårbart för barnet om någon av pedagogerna är frånvarande/sjuk.

Vi såg ett mönster i respondenternas åsikter om att kunskap kring barns anknytningsmönster och processer är viktig för att kunna möta barnen på bästa sätt. Att i arbetslaget ha diskussioner och dela med sig av sina erfarenheter till varandra krävs för att det ska kunna utvecklas bra strategier samt att få en samsyn kring hur de ska arbeta med detta. Det visade sig också i Hagströms (2010) avhandling att pedagoger som fick kontinuerlig utbildning, handledning och tid för reflektion i hur de arbetar med barns anknytning gav dem förutsättningar till att kunna möta barnen på ett fördelaktigt sätt. Barn med otrygg anknytning fick möjlighet att skapa trygga relationer med andra vuxna. Vi hade en förutfattad mening om att pedagoger inte ansåg att utbildning i ämnet och gemensamma reflektioner var så betydelsefullt, då vår egen erfarenhet är att ämnet inte lyfts kontinuerligt på våra arbetsplatser. Resultatet i vår studie visar dock det motsatta, vilket vi upplever som väldigt positivt.

6.3 Förutsättningar för en trygg anknytning

Det krävs en mängd olika förutsättningar för att kunna möta barnens anknytningsbehov. Samtliga förskollärare belyste att grunden för en trygg anknytning till pedagogerna läggs vid inskolningen samt att den måste få ta tid. Det framkom att Lisa var den enda som hade erfarenhet av föräldraaktiv inskolning och hon upplevde att den traditionella inskolningen var att föredra. De övriga respondenterna höll med Lisa trots att de inte hade någon erfarenhet av den föräldraaktiva inskolningen då de ansåg att den inte såg till barnets bästa. Alla var överens om att det tar mer tid än tre dagar för ett barn att känna sig tryggt. Liefvendahl (2010) styrker detta i sin studie som visade att de barn som haft en föräldraaktiv inskolning reagerade starkt vid separation från föräldrarna även efter lång tid på förskolan. Inskolningens utformande är något som vi funderat mycket kring då den föräldraaktiva inskolningsmetoden har blivit mer förekommande under senare tid. Vi kan se vissa fördelar med kortare inskolning då det inte påverkar den dagliga verksamheten och de övriga barnen i lika stor utsträckning, det blir inte heller en lika lång inskolningsperiod för att få en fullständig barngrupp. Vi ser dock att utifrån ett anknytningsperspektiv är inte föregående inskolningsmetod det som gynnar barn bäst. Vi tror att om tiden som barnet lämnas på förskolan utökas för varje dag får barnet tid och möjlighet att vänja sig vid att föräldern lämnar och kunna känna sig trygga i att de återvänder. Niss (2009, s. 30) påvisar att det under inskolningen inte bara handlar om att barnet ska knyta an till en eller flera pedagoger utan också genomgå en separation ifrån sina föräldrar som utgör deras trygga bas och säkra hamn. Detta kräver att de vuxna i barnens närhet har en förståelse för vilket stort arbete barnen genomgår och att detta måste få ta tid.

Trots att de förskollärare vi intervjuade anser att de har kunskap kring att arbeta med barns anknytning anser de att förutsättningarna att använda sig av det i praktiken inte alltid är optimala. Samtliga belyser att barngrupperna blir större samtidigt som många barn får allt längre vistelsetider. Utifrån förskollärarnas berättelser och våra egna erfarenheter upplever vi att skolverkets riktlinjer kring barngruppens storlek inte efterföljs vilket vi tror kan leda till en sämre kvalitet på den pedagogiska verksamheten samt relationen mellan pedagog och barn. Personaltäthet och gruppstorlek i kombination med pedagogers förhållningssätt är en premisser för en god kvalitet i förskolan (Kihlbom 2009, s. 131).

Flera av respondenterna uttrycker att de önskar att de hade mer tid för varje individ och deras behov i den dagliga verksamheten. Lotta har tankar om att ett kontaktschema för att

undersöka hur mycket tid barnen verkligen får hade varit intressant. Vi tolkar det som att de upplever att de känner sig otillräckliga och att varje barn inte får tillräckligt med tid i en för stor barngrupp. Vi kan dock se att de försöker hitta olika lösningar för att alla barn ska bli sedda någon gång under dagen, samt för en mer långsiktig anknytning, detta tyder på en medvetenhet och flexibilitet hos respondenterna.

Trots att personaltätheten är av största betydelse delar vi också uppfattning med det som två av förskollärarna nämner, att det inte alltid är en lösning att sätta in fler pedagoger i barngruppen. Istället borde man ta hänsyn till att de yngsta barnen inte ska utsättas för alltför många kontakter under en dag och minska antalet barn i grupperna i stället. Både Skolverket och Kihlbom (2009, s. 39-40) påvisar att om de yngsta barnen utsätts för att ha för många relationer till andra kan det leda till en ökad stress hos barnet. Om ett barn utsätts för långvarig stress påverkar det hjärnas funktion att återhämta sig, vilket kan leda till att barnets beteendemönster präglas av ett högt tempo och en svårighet att reglera sina känslor (Broberg 2008, s. 189).

År 2010 reviderades läroplanen för förskolan och ämnen som språk, matematik och naturvetenskap fick ett större fokus. Samtidigt ökade kraven på att förskollärare ska dokumentera och utvärdera verksamheten (Lpfö98, rev. 2010). Det visade sig att flera av respondenterna ansåg att läroplanen kunde utgöra en stress i att hinna med allt det som hela tiden måste göras, och att denna tid tas ifrån det sociala samspelet med barnen. Detta tolkar vi som att lärandeaspekten går ut över omsorgen om barnen och deras möjligheter till att skapa sociala relationer. Här efterfrågas en balans i läroplanen mellan kunskap och omsorg, detta är något som vi själva har funderat mycket över. Det kan tyckas som en självklarhet att barnens upplevelse av trygghet på förskolan är viktigt, vi anser då att det bör få ett större utrymme i styrdokumentet. Lärandesituationer bör inte skiljas från omsorgssituationer, dessa står i stark relation till varandra (Pramling Samuelsson 2003 se Hagström 2010, s. 59). Detta tror vi är viktigt att belysa, att det sker ett lärande i omsorgen och det sociala samspelet med pedagogen och med andra barn. Eva ger ett exempel på detta, hon menar att exempelvis blöjbyten är ett utmärkt tillfälle för att samspela med barnen.

6.4 Metoddiskussion

Då syftet med vår studie var att undersöka förskollärarnas uppfattningar om anknytningens betydelse och hur de ser på sin egen roll som anknytningspersoner samt vilka förutsättningar som krävs valde vi att använda oss av en kvalitativ metod med intervju som redskap. Vi valde en semistrukturerad intervju som enligt Trost (2010, s. 5) är ett bra sätt att få mer utförliga svar kring hur respondenterna tänker och resonerar kring ämnet. Denna metod passade vår studie då vi ville få så utförliga svar som möjligt på våra frågeställningar och ta del av pedagogernas upplevelser och erfarenheter. Om vi istället hade valt en kvantitativ metod, såsom en enkätstudie tror vi att det hade varit svårt att få en klar uppfattning om pedagogernas syn på anknytning.

I vår provintervju fick vi möjlighet att fundera över vilka frågor vi ville använda oss av och förbereda vissa följdfrågor som kunde bli aktuella, detta hjälpte oss att få ett bättre flyt i intervjuerna och mer utförliga svar. Vi valde att dela intervjuerna jämnt mellan oss på grund av geografiska anledningar. Vi upplever att frågorna var väl formulerade i förhållande till syftet och att vi fick bra och givande svar från respondenterna. Intervjuerna genomfördes utan problem. De verktyg vi använde oss av var ljudinspelning och anteckningar. Vi upplevde att ljudinspelning var ett bra sätt att dokumentera på eftersom vi hade möjlighet att lyssna igenom svaren flera gånger i vår bearbetning av materialet. Vi valde att transkribera

våra genomförda intervjuer på egen hand för att sedan sitta tillsammans med anteckningar och ljudinspelning för att inte missa några detaljer. Trost (2010) påvisar att ta en ljudupptagning är ett sätt att få med fler detaljer som kan förbises när man ska ta anteckningar med med penna och papper. Vi konstaterade dock att med endast sex respondenter hade vi ett något begränsat material för att dra mer omfattande slutsatser. För att fördjupa studien hade det även varit intressant att göra observationer i barngrupp under en längre tid.

Då vi själva är yrkesverksamma inom förskolan sedan många år upplever vi att vi hade en förkunskap i ämnet. Detta ansåg vi vara en fördel för oss i vår studie, men det kan även finnas nackdelar. När intervjuaren är insatt i ämnet finns det en viss risk att förutfattade meningar påverkar objektiviteteten, man riskerar att ställa ledande frågor för att få de svar man önskar eller förutsätter. Vi hade också en viss kännedom om de förskolor och pedagoger vi intervjuade. Detta upplevde vi positivt då det var lättsamt att inleda ett samtal samt att respondenterna kände sig bekväma med situationen. Även här kan nackdelen vara att det är svårt att vara neutral och hålla sig till ämnet. Detta är utmaningar vi försökte vara medvetna om under både intervju och bearbetning av material.

För att få en struktur på vår uppsats ställde vi frågor utifrån tre frågeställningar, resultat och diskussion är redovisat utifrån dessa kategorier.

6.5 Didaktiska konsekvenser

Vi valde att undersöka hur förskollärare förhåller sig till begreppet anknytning och på vilket sätt man arbetar med detta i förskolan. Resultatet visade att förskollärarna hade en hög medvetenhet och kunskap kring ämnet, de ansåg alla att trygghet var en grundläggande förutsättning för att barnen ska trivas på förskolan samt att pedagogernas förhållningssätt var en avgörande faktor för att barnen skulle få möjlighet att knyta an.

Pedagoger kan arbeta med anknytning genom att ha ett förhållningssätt där man bemöter barnen i deras olika känslotillstånd för att hjälpa dem hantera sina känslor, de behöver vara närvarande och lyhörda för vad det är som barnen uttrycker. Barnens delaktighet har lyfts fram i vår undersökning, barnen ska känna att de blir lyssnade på och få sina åsikter respekterade. Barnen på förskolan behöver också pedagoger som är fysiskt tillgängliga med ett knä eller en trygg famn när det behövs.

Vårt resultat visade att det är under inskolningen som grunden för en god anknytning läggs. För- och nackdelar med olika inskolningsmetoder diskuterades, vår uppfattning är att en längre inskolning är att föredra ur ett anknytningsperspektiv.

Något som vi reflekterat över i resultatet är att inskolningen fick en central roll och att det talades mindre om en mer långsiktig anknytning. Detta tror vi är viktigt att belysa, anknytning är något som sträcker sig över tid och att även de äldre barnen på förskolan har ett behov att knyta an till pedagoger.

Vi funderade kring att det bör skapas en struktur kring att kontinuerligt diskutera och reflektera över varje enskilt barn och hur vi upplever barnets anknytningsmönster. Detta är också något som flera av respondenterna efterlyser för att få en samsyn i arbetslaget. Vi anser att anknytning och trygghet bör vara ett återkommande ämne i planering och utvärdering. Vi kan då lättare uppmärksamma om alla barn får tid och uppmärksamhet av oss pedagoger, då minskar också risken att de tysta barnen "glöms bort". Vilka barn upplever vi är trygga/otrygga och vad vi kan göra för att stärka anknytningen? Genom att dessutom göra

regelbundna observationer i barngruppen tror vi att det går att upptäcka vissa mönster samt hur ofta och på vilket sätt pedagoger samspelar med barnen.

Trots att respondenterna upplevde att det inte alltid finns de förutsättningar som krävs i form av exempelvis personaltäthet och kontinuitet i arbetslaget kompenseras detta till viss del av att det fanns en hög kompetens och ett medvetet förhållningssätt hos pedagogerna. Andra förutsättningar som beskrivs för att skapa trygghet är att barnen delas in i mindre grupper, miljön utformas och anpassas efter barnens behov samt att det finns en tydlig dagsrytm med återkommande rutiner. Vi anser dock att skolverkets riktlinjer om storlek på barngrupper bör följas för att det ska finnas tillräckligt med tid till alla barn. Dessutom anser vi att alla som arbetar i förskolan bör få utbildning om barns anknytning och dess betydelse, vilket även framgår av aktuell forskning om barns utveckling och lärande. Utifrån våra egna erfarenheter har vi upplevt att pedagoger ibland måste byta avdelning av olika anledningar, man utgår från att barn är "anpassningsbara". Resultatet av vår studie påvisar dock vikten av kontinuitet i personalgruppen.

Något som också framgick i vår studie var vikten av föräldrasamverkan. Om pedagoger och föräldrar har en god relation och samverkan ges de bästa förutsättningar för att barnet ska få en trygg vistelse på förskolan. Om föräldrarna är trygga speglar det av sig på barnet.

Vår studie har varit mycket intressant och spännande att göra, vi har fått en större förståelse och kunskap om hur viktig anknytningen är för barns trygghet, utveckling och lärande, samt hur man på olika sätt medvetet arbetar med anknytning och omsorg i förskolan.

Tack

Vi vill tacka samtliga respondenter som tog sig tid och ställde upp på våra intervjuer, utan er skulle inte denna studie blivit möjlig.

Ett stort tack till våra familjer och vänner som stöttat, uppmuntrat och tagit sig tid att läsa igenom vårt arbete med jämna mellanrum och gett oss konstruktiv kritik. Vi tackar även varandra för ett gott samarbete.

Vi vill också tacka vår handledare Kristina Bartley för hennes tid, engagemang och stöd!

Tack!

Referenser

Bowlby, John (2010). *En trygg bas: kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Stockholm: Natur och kultur.

Broberg, Anders (2008). *Anknytning i praktiken: tillämpningar av anknytningsteorin*. 1. utg. Stockholm: Natur och kultur.

Broberg, Malin, Hagström, Birthe & Broberg, Anders (2012). *Anknytning i förskolan: vikten av trygghet för lek och lärande*. 1. uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

Commodari, Elena (2013). Preschool Teacher Attachment, School Readiness and Risk of Learning Difficulties, *Early Childhood Research Quarterly*, vol. 28, nr. 1, ss. 123-133.

Cugmas, Zlatka (2011). Relation between Children's Attachment to Kindergarten Teachers, Personality Characteristics and Play Activities, *Early Child Development and Care*, vol. 181, nr. 9, ss. 1271-1289.

Hagström, Birthe (2010). *Kompletterande anknytningsperson på förskola*. Diss. Lund : Lunds universitet.

Kihlbom, Magnus (2004) "Kvaliteten i förskolan oroande låg - ny statlig utredning behövs". *Läkartidningen*, (101), ss. 15-16.

Tillgänglig på Internet <http://www.lakartidningen.se/OldPdfFiles/2004/28431.pdf> [17/10-15]

Kihlbom, Magnus (2009). Förutsättningar för kvalitet. Gruppstorlek, personaltäthet och vistelsetid. I Kihlbom, Magnus, Lidholt, Birgitta & Niss, Gunilla. *Förskola för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson ss. 34-45.

Kihlbom, Magnus (2009). Forskning om förskolan. I Kihlbom, Magnus, Lidholt, Birgitta & Niss, Gunilla. *Förskola för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson ss. 123-155.

Kihlström, Sonja (2012). Intervju som redskap. I Dimenäs, Jörgen (red). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber, ss.47-57.

Killén, Kari (2014). *Förebyggande arbete i förskolan: samspel och anknytning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Liefvendahl, Tina (2010). *Föräldraaktiv inskolning på förskolan ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv*. Magisteruppsats, Specialpedagogiska institutionen. Stockholm: Universitet. <http://su.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:399345>

Läroplan för förskolan Lpfö 98. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>

Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Malmqvist, Johan (2012). Analys utifrån redskapen. I Dimenäs, Jörgen (red) *Lära till lärare: att utveckla läraryrket- vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber, ss. 122-132.

Niss, Gunilla (2009). Samspelet mellan barn och vuxna. I Kihlbom, Magnus, Lidholt, Birgitta & Niss, Gunilla. *Förskola för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson ss.18-24.

Niss, Gunilla (2009). Barnets start i förskolan. I Kihlbom, Magnus, Lidholt, Birgitta & Niss, Gunilla. *Förskola för de allra minsta: på gott och ont*. Stockholm: Carlsson ss. 25-30.

Thurén, Torsten (2014). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber.

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska referenser

Skolverket.(2016)<http://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2016/pressmeddelanden-2016-1.244816/nya-riktmarkenska-bidra-till-mindre-barngrupper-1.245981>

Vetenskapsrådet. (2002) <http://www.vr.se>

Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev om medverkan i intervjustudie

Vi är två studenter som studerar till förskollärare för pedagogiskt verksamma vid Högskolan i Borås. Nu läser vi vår sista termin och skriver vårt examensarbete. Vi har valt att göra en kvalitativ intervjustudie om pedagogernas uppfattningar om anknytningens betydelse för barns utveckling och lärande i förskolan, på respektive förskola där vi arbetar. Eftersom vi valt att genomföra undersökningen på vår arbetsplats är det endast ett litet antal intervjuer som genomförs, därför är det betydelsefullt för vår undersökning om du vill medverka. Alla som deltar har rätt att ställa frågor om vår undersökning och när som helst avbryta intervjun om de så önskar. Vi beräknar att varje intervju kommer att ta ca 30-45 min, anteckningar och bandinspelning kommer att göras. Deltagandet är frivilligt och helt anonymt, uppgifterna går inte att härleda till person och arbetsplats.

Med vänliga hälsningar Maria Liljebjörn och Jennie Andersson vid Högskolan i Borås.

Bilaga 2

Vilket anser du vara ditt främsta uppdrag som förskollärare?

1. Anknytningens betydelse i stort.

- Vad tänker du på när man pratar om barns anknytning?

2. Anknytningens betydelse för barns utveckling och lärande och hur arbetar man.

- Hur beskriver du anknytningens betydelse i förskolan?
- Hur tror du att det påverkar utveckling och lärande?
- Hur beskriver du ditt sätt att arbeta med anknytningar i praktiken?
- Hur tänker du kring anknytning under inskolning av nya barn?
- Vad anser du krävs för ett barns upplevelse av trygghet i förskolan?
- På vilket sätt anser du att det går att se om ett barn är tryggt?
- På vilket sätt anser du att det går att se om ett barn är otryggt?
-vad kan du göra då?
- Tror du att sättet att arbeta med barns anknytning påverkas av formell utbildning, och isåfall hur?

3. Svårigheter.

- Vad upplever du det finns för svårigheter i arbetet med barns anknytning?

4. Möjligheter.

- Hur tänker du kring pedagogernas möjligheter att utveckla trygga anknytningar till alla barn?
-över längre tid?

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se